

მადონა კეჟერაძე

ქრისტიეს შობა უწმინდესისა და უნეტარესის, ილია მეორის საშობაო ეპისტოლენის მიხედვით

ქრისტიანული მქადაგებლობა (ჰომილეტიკა) სასულიერო მწერლობის ის დარგია, რომელმაც, აგიოგრაფიისა და ჰიმნოგრაფიისაგან განსხვავებით, დღემდე არ დაკარგა აქტუალობა და ის მრავალსაუკუნოვანი ქართული ლიტერატურის ისტორიის ერთ-ერთი მდიდარი შენაკადია.

ჰომილეტიკური მწერლობა ეპოქათა მდინარებას მიყვება; ის ყოველთვის ეხება ეპოქის საჭირობოროტო საკითხებს. შესაბამისად, იცვლება ქადაგების თემა, იხვეწება წარმოთქმის სტილი და მისი ლექსიკა თანდათან მეტად ხალხური, ხალხურ მეტყველებასთან დაახლოებული ხდება. ის თანდათანობით კიდევ უფრო მეტად უახლოვდება მრევლის სულიერ სამყაროს. ამით შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ჰომილეტიკა თავის როლსა და დანიშნულებას კარგად ასრულებს - ის უდაოდ მონაწილეობს საზოგადოების პროგრესულ განვითარებაში.

თანამედროვე მქადაგებელთაგან აუცილებლად უნდა გამოიყოს უწმინდესისა და უნეტარესის, საქართველოს პატრიარქის, ილია მეორის ქადაგებები. უწმინდესი აღსაყდრების დღიდან ყველა შობას საშობაო ეპისტოლეთი ხვდება. ჩვენ საკვლევ თემას საფუძვლად დავუდეთ ილია მეორის საშობაო ეპისტოლენი, რომელიც ოცდაათზე მეტ საშობაო ეპისტოლეს აერთიანებს და რომლებიც ეროვნულ განსაცდელებსა და მაჯისცემასა მიყურადებული. საშობაო ეპისტოლენი ნათელ სურათს გვაძლევს ქართველი ერის მნიშვნელოვან სულიერ, სოციალურ და კულტურულ ცვლილებებზე და ბუნებრივია მასში მხოლოდ შობის სასწაულზე არ გვხვდება საუბარი, თუმცა ჩვენ, ძირითად ყურადღებას მხოლოდ შობასთან დაკავშირებულ საკითხებზე შევაჩერებთ.

უწმინდესისა და უნეტარესის, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, ილია II-ის უდიდესი ღვაწლი იმდენად დიდია, რომ მისი სრულყოფილად აღწერა, სათანადო გააზრება მეტად საპასუხისმგებლო საქმეა.

XX საუკუნის 70-იან წლებში, როცა უწმინდესი შეუდგა ერის წინამძღოლობის მისიას, ქადაგება გვევლინება ერთადერთ იმედად სარწმუნოების არდავიწყებისა და ჭეშმარიტების სწავლებისა, რადგან ეს იყო ეპოქა ურწმუნოებისა, რელიგიის უარყოფისა. ეს იყო ეპოქა, რომელიც „ათვინიერებს“ არა მარტო მხატვრულ სიტყვას, არამედ, პირველ რიგში, ადამიანთა ცნობიერებას.

„პატრიარქის ქადაგებები თემატურად ძალზე მრავალფეროვანია. შეიძლება ითქვას, არ დარჩენილა ქართველი

ერისათვის უმნიშვნელოვანესი არც ერთი პრობლემა, რომელიც უწმინდესს თავის ქადაგებაში სიღრმისეულად არ განეხილოს“ (კალანდარიშვილი, 2009: 101) - აღნიშნავს მკვლევარი.

მქადაგებლის სიტყვები ყოველთვის თავს დასტრიალებს ადამიანის არსს. მქადაგებელი დასძენს, რომ მიუხედავად მისი ადამიანური, დაცემული ბუნებისა, მასში არასდროს არ ქრება „ხატი ღვთისა“, რომ მას ყოველთვის შესწევს საკუთარ თავზე, ვნებებზე ამადლების უნარი. საყრდენ ძალად და ნუგეშად ოდენ უფალი ესახებაო კაცს - „ნათელი ქრისტესი განგუანათლებს ყოველთა“. ნათელი, რომელიც გვინათებს ცხოვრებას. ავტორი აქვე შენიშნავს, რომ ეს ნათელი ადამიანს უნათებს შიგნიდან, მისის ზნეობრივი არსიდან და არა ხილული გარე სამყაროდან.

ეპოქალურ გამოწვევათა კვალდაკვალ, რაც განპირობებული იყო ადამიანთა მიერ „ღმერთის დაკარგვით“, XX საუკუნეში უცილობელ მოთხოვნად იქცა ქრისტიანული რელიგიის ტრადიციონალიზმისადმი შემობრუნების საკითხი, რაც თანამედროვე ჰომილეთიკის ერთ-ერთ საფუძვლად გვევლინება.

მქადაგებელი ქრისტეს შობას ისტორიულ რეალობად გვიხატავს, ქრისტეს შობას ახალი ადამიანის საწყისად სახავს, რამეთუ ის იქცა ნიშანსვეტად წარმართული რელიგიების დასაჩრდილად და სულიერად გარდაქმნილი ადამიანის დაბადებისა.

უწმინდესი თავის პირველ საშობაო ეპისტოლეში მაცხოვარს **იოანე ღვთისმეტყველის** მიერ წოდებული სიტყვით - **სიტყვა** - მოიხსენიებს. ეს ფაქტი ბუნებრივია არ არის შემთხვევითი და მაცხოვრის ეს წოდება კარგად ხსნის იესო ქრისტეს მაცხოვრებელ არსსა და ჰომილეთიკის დანიშნულებას. კაცობრიობისთვის მაცხოვრის მოვლინება ანუ სიტყვის მოვლინება არის მართლმადიდებლობის გაცხადება. დიახ, იესო ქრისტე ყოვლადწმიდა სამების მიერ სამყაროს წინაშე გამოვლენილი სიტყვაა, „ლოგოსია“.

მქადაგებელი იმოწმებს იოანე ოქროპირის სიტყვებს, რომ „ქრისტეს დაბადება შეუძლებელია გააზრებული იქნას ადამიანური ლოგიკით“, მაგრამ ღვთის განხორციელების საიდუმლო გასაგები ხდება მისთვის, ვისი გულიც გამთბარია რწმენითა და სიყვარულით, იმიტომ, რომ მაცხოვრის დაბადება სიყვარულის საიდუმლოა, უდიდესი სიყვარულისა, რაც წარმოადგენს ადამიანის ალოგიკურ, ოდენ გრძნობით, სამყაროს.

1980 წლის საშობაო ეპისტოლეში უწმინდესი შენიშნავს: „დედამიწაზე იესო ქრისტეს მობრძანებით ზეცა შეერწყა მიწას და ყოველი ჩვენგანისთვის გაიღო საუკუნო ნეტარების კარი“ (ილია II, 2012: 29). უწმინდესის განმარტებით, ქრისტეს შობა არის „დასაწყისი ახალი აღთქმისა“ და რომ ძველი აღთქმა არის მოსამზადებელი პერიოდი ამ სასწაულის-

თვის. ამასთან, ის ქრისტეს შობის საფუძვლად ადამის ცოდვას ასახელებს, როგორც პირველსაწყისს ადამიანის სულიერი ხრწნის დასაწყებად.

მქადაგებელი მაცხოვარს წარმოგვიდგენს ჩვენს შორის მყოფ კაცდაც და ამავე დროს, “მარტოს და უცხოხს ჩვენთვისაც” რადგან ის კაციც იყო ღმერთიც. ქადაგებებში კარგად ჩანს ამ ორი ბუნების ჰარმონიული შერწყმა და არა განყენებული მყოფობა.

“ღვთის განკაცების არსი - ადამიანის ღმერთთან შეერთება - ქრისტიანული რწმენის გარეშე ვერ განხორციელდება” (ილია II, 2012: 145) და ეს რწმენა გარდაუვალი მოცემულობაა თითოეული ადამიანისათვის.

უდიდესი რწმენა თავად მაცხოვარია - “ამისთვის შობილ ვარ და ამისთვის მოვივლინე სოფლად, რაგმა ვწამო ჭეშმარიტი. ყოველი, რომელი ჭეშმარიტებისაგან იყოს, ისმინოს ხმისა ჩემისა” (იოან. 8,32).

ღვთის განკაცებით უფალი კაცთა მოდგმისადმი „უნაპირო სიყვარულსა“ და „საუფლო დიდების თანაზიარობას“ ავლენს. ბეთლემის გამოქვაბულის ბაგაში მწოლი ჩვილი მაცხოვარი მარადიული მაგალითია თავმდაბლობისა, მასწავლებელი თანადგომის, ძმობის, თანასწორობის, თანხმობისა და სიყვარულისა.

„შობა ქრისტესი არის უმთავრესი მოვლენა კაცობრიობის ისტორიისა. აქ საფუძველი ჩაეყარა ახალ ედემს, ზეციურ სამოთხეს დედამიწაზე, რომლის პატრონიც არის არა ადამი - პიროვნება, არამედ ახალი ადამი - ღმერთკაცი იესო ქრისტე“ (ილია II, 2012: 427), დასძენს უწმინდესი.

მქადაგებელი საგანგებო ყურადღებას ამახვილებს ბეთლემზე, როგორც გამორჩეულ ქალაქზე. ის დასძენს: „ბეთლემის მთები, გამოქვაბულები და ხეობები დავითის სულით არის გაჯერებული. აქ გალობდა ის თავის საოცარ ფსალმუნებს, აქ მოიძია იგი წინასწარმეტყველმა სამუელმა და სცხო მირონი მეფობისა“. სწორედ აქ, „დავითის ქალაქში“, აღსრულდა ძველი აღთქმის წინასწარმეტყველება - ქვეყნიერებას მოევლინა მაცხოვარი.

განვლილი ოცი საუკუნის მიუხედავად, მქადაგებელი „დაუვიწყარ და მომნუსხველ“ ადგილად წარმოგვიჩენს ბეთლემს, მაცხოვრის შობის ადგილს, თავისი მაცხოვრებელი სასწაულით - „ღიახ, სწორედ ბეთლემში, მწყემსის გამოქვაბულში ნაშობმა სიტყვამ, ე.ი. ჭეშმარიტმა ღმერთმა ჩვენმა მოუტანა კაცობრიობას ის სასოება და სიხარული გულისა და ნათელი გონებისა, რომელიც ყოვლად მოწყალე მაღალი ღვთისაგან მზადდებოდა ადამიანისათვის მთელი წინამდებარე ათასწლეულების მანძილზე“ (ილია II, 2012: 40). მიტომაცა ბეთლე-

მი “საოცრად ახლობელი და ძვირფასი სიტყვა ყოველი ქრისტიანისთვის“.

მქადაგებლის შენიშვნით, „იუდეველთა ტრადიციით იმ ოჯახში სადაც ვაჟი დაიბადებოდა, ნათესავები იკრიბებოდნენ და ახალი წევრის შემატებას საგალობლებით, სიმღერითა და მხიარულებით აღნიშნავდნენ. მაცხოვარს არა თუ ეს წესი დააკლდა, არამედ სახლიც კი არ მოიძებნა მისი შობისათვის. იგი ქვეყნიერებას მოევლინა გამოქვაბულში, იქ, სადაც უამინდობისას მწყემსები საქონელს აფარებდნენ ხოლმე. ამ სოფლისაგან ყოველგვარ პატივს მოკლებულ ახალშობილ ძე ღვთისას ზეციური საგალობელი ანგელოზებმა უგალობეს“ (ილია II, 2012: 319).

ახალშობილი ყრმის არ მიღების სანაცვლოდ და ცოდვის გამოსასყიდად ბოლო წლებია ბევრ მართლმადიდებლურ ქვეყანაში კაცობრიობის ამ უდიდესი შეცდომის გამოსწორების მიზნით, ფანჯრებთან ანთებულ სანთლებს ანთებენ, „რათა თავისთან მიიწვიონ ღამით თავშესაფრის საძებნელად სადმე ახლოს მიმავალი ყოვლადწმინდა ღვთისმშობელი და მართალი იოსები“. ეს ნიშანია იმისა, რომ ჩვენს გულებში მესია, მაცხოვარი დაიბადოს.

„ერთი შეხედვით როგორი სუსტი და დაუცველი ჩანს ყრმის სიცოცხლე მისდამი მტრულად განწყობილ ამ სამყაროში. მაგრამ არა. მის სისუსტეში სულ სხვა სიძლიერეა, მის სიმდაბლეში - სხვა სიდიადე, მის მორჩილებაში - სულ სხვა სიკეთე. იგი მოვიდა სოფლად, რათა სძლიოს მის ბოროტებას. იგი მოვიდა სოფლად, რათა გაათბოს ჩვენი გაცივებული, დაშრეტილი გულები და აღავსოს იგინი დაკარგული სიყვარულით“ (ილია II, 2012: 204) და იმისათვის, რომ ადამიანმა შეიგრძნოს ეს გარდაუვალი ჭეშმარიტება, ის გულით უნდა ჩაწვდეს უფლის სიყვარულს და აღიჭურვოს მისდამი რწმენასა და სიყვარულზე შიშით, რომელიც არის „გზა ხსნისა“, რათა არ დაარღვიოს ადამიანმა ათი მცნება.

მქადაგებელი სათანადოდ შენიშნავს მწყემსთა გამორჩეულობაზე; „მრავალი მწიგნობრები დასცინოდნენ მწყემსებს, რადგან მათი ცხოვრების განსაკუთრებული პირობების გამო მოსეს კანონის დარღვევა უხდებოდათ (ილია II, 2012: 319). ვინაიდან მაცხოვარი, უპირველესად ჩაგრულთა მეოხია, სწორედ დიდებულთაგან დაწუნებულნი გახდნენ ღირსნი სხვებზე ადრე ეკათ თაყვანი ღვთაებრივი ყრმისათვის. ამასთან, მწყემსები, რომელთაც იესო იხილეს, ადიდებდნენ მშვიდობას და „ეს მშვიდობა არ შეიძლება გავაიგივოთ ჩვეულებრივ ადამიანურ სიმშვიდეს და კეთილდღეობასთან. უფლისმიერი მშვიდობა არის განწმენდილი სინდისის სიმშვიდე“ (ილია II, 2012: 485).

მაცხოვრის შობის აღწერისას უწმინდესი შენიშნავს ქრისტეს-სადმი ძღვენზე, რომ მას მიართევს ოქრო, გუნდრუკი და მური. სვამს კითხვას: „ჩენ რაღას შევთავაზებთ ახლად შობილ ქრისტეს?“ და თავადვე პასუხობს: „მიუძღვენიტ მას ცხოვრება თქვენი - რწმენა ნაცვლად ოქროისა, სიყვარული კეთილ-სურნელოვანი ნელსაცხებლის მაგიერ და საქმენი კეთილნი საკმევლისა წილ“ (ილია II, 2012: 90).

აუცილებლად უნდა შევეხოთ ღვთისმშობლის როლს შობის არსში; თუ როგორ ხსნის მოცემულ საკითხს უწმინდესი. მქადაგებელი ღვთისმშობლის ქალწულობას კაცობრიობის მაცხოვრისადმი ძღვნად ასახელებს. უწმინდესის ეს სიტყვები ბევრად აღემატება თავისი წინამორბედი მქადაგებლების სიტყვებს. ამ უდიდეს ძღვენს, ილია II თან ურთავს „რწმენითა“ და „ღვთა-ებრივი სიყვარულით“ სავსე გულებს.

ჰომილეტიკის არსი და ძირითადი მიზანი ხომ ადამიანის დახმარებაა საკუთარი თავის შესაცნობად. მართალია უფლის ნება ადამიანის სულიერი წინსვლაა, მაგრამ ამ ნებას თავად ადამიანი უწყობს ხელს ან მოაშთობს მას... მქადაგებელი უფლის ნებასა და ადამიანის სურვილს სულიწმინდის შემწეობით კრავს და ადამიანის სულიერებას მარადიული სასუფევლის საყრდენად წარმოგვიდგენს. აქ: ოდენ სულიერებაზე როდი საუბრობს უწმინდესი, ის დასძენს, რომ სულიერი და ფიზიკური მონაცემები ჰარმონიულად უნდა ერწყმოდეს ერთმანეთს. სწორედ აქ იკვეთება მაცხოვრის განკაცების არსი - განკაცება და სხეულის წვა სულიერი საზრდოსთვის.

აი, ასეთ სურათს გვაძლევს უწმინდესისა და უნეტარეს, საქართველოს კათოლიკოს პატრიარქის, ილია II-ის საშობაო ეპისტოლეთა კომპლექსური ანალიზი.

და ბოლოს, ორიოდ სიტყვით შევეხოთ მქადაგებლის ენისა და სტილის საკითხს: უწმინდესის მალალ მხატვრული, ამასთან, ლაკონური ენობრივი სტილი მსუბუქად მიემართება ადრესატს და მას თავის ჩარჩომი წინააღმდეგობის გარეშე აქცევს. ამდენად, ის ყოველმხრივ პასუხობს თანამედროვე ეპოქის გამოწვევებს.

დამოწმებული ლიტერატურა:

- ბიბლია** - გამომცემლობა პალიტრა L, თბ., 2013 წ.;
 ეპისტოლენი, 2012 - საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი,
ილია II, საშობაო და სააღდგომო ეპისტოლენი 1978-2012
 წწ., თბ., 2012 წელი;
კალანდარიშვილი, 2009: კალანდარიშვილი ე. რელიგიურ
 მსოფლმხედველობრივი პრობლემები ქართულ სასულიერო
 მწერლობაში.

Madona Kezheradze

**The Christmas according to the epistles by his majesty
and beatitude Iliia II**

The following article by Madonna Kezheradze, a doctoral student in the history of Georgian literature at St. Andrew the First-Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia, presents an analysis of the Christmas Epistle of Catholicos-Patriarch of all Georgia Iliia II.

The article contains a comprehensive review of the scientific ideas of the researches working with the sermons; analysis and conclusions are presented in the given paper.